

**Handlingsplan for et godt
psykososialt barnehagemiljø for
barnehagene i**

Tolga kommune

Innhold:

1. Lov om barnehage Kap. VIII – Psykososialt barnehagemiljø
2. Definisjon, mål og suksesskriterier
3. Forebyggende arbeid
4. Hvordan avdekke mobbing og krenkende atferd i barnehagen
5. Voksne som krenker og mobber barn

Vedlegg:

1. Forpliktende aktivitetsplan ved mobbing/krenkende atferd – iht. BHL §42
2. Mal – Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført mot barn/av barn
3. Mal for møte om krenkende atferd i barnehagen
4. Forpliktende aktivitetsplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/leder iht. BHL §43
5. Mal – Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/leder
6. Sjekkliste: Angående voksnes forhold til barna
7. Sjekkliste: Angående barnas miljø i barnehagen

1. Lov om barnehage Kap. VIII – Psykososialt barnehagemiljø

Alle ansatte i barnehagene er forpliktet til å oppdage, gripe inn og melde fra om barn som ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Alle ansatte skal være kjent med aktuelt lovverk og bestemmelser som omhandler psykososialt miljø i barnehagen.

Bhl § 41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid.

Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

Bhl § 42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt).

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) når tiltakene skal gjennomføres
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) når tiltakene skal evalueres.

Bhl §43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens leder. Lederen skal melde fra til barnehageeieren. Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styrer/leder i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte. Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks

2. Definisjon, mål og suksesskriterier.

Definisjon:

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barns opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet og muligheten til medvirkning» («Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen, Ingrid Lund m.fl.)

«Krenkelser brukes om negative ord eller handlinger som gjør at barn ikke føler seg inkludert i fellesskapet med de andre barna. Det kan være enkelthendelser. Flere krenkende hendelser rettet mot et barn kan, sett i sammenheng med definisjonen av mobbing, betraktes som mobbeatferd.» (Mobbeatferd i barnehage, Roland).

Mobbing og krenkelser i barnehagen handler om utestenging, vold, diskriminering og trakassering, bl.a. ved at barn plages eller stenges ute fra lek og uten ansattes tilstedeværelse. Når barn mobbes går de glipp av et godt fellesskap, lek og læring.

Lek og vennskap er det aller viktigste for barn i barnehagen. Barnets opplevelse av vennskap og det å bli inkludert i lek er avgjørende for deres trivsel i barnehagen. De ansattes tilstedeværelse og engasjement i barnas lek, er derfor helt nødvendig.

Mobbingen kan arte seg som:

- Fysisk som slag, spark, dytting og lugging
- Psykisk plaging
- Trakassering, krenkende ord og handlinger, ødelegge og gjemme ting for hverandre
- Trusler
- Erting
- Hån som det å bli ledd av
- Ikke få sitte ved siden av eller leie et annet barn
- Negativ omtale/tiltale som det å bli kalt dumme ting
- Utestenging
- Ignorering

Mål:

- Alle barn skal ha et godt fysisk og psykososialt miljø.
- Alle barn skal oppleve å bli inkludert og være en betydningsfull person i fellesskapet.
- Alle ansatte og foresatte skal skape et barnehagemiljø med nulltoleranse mot utestenging, vold, diskriminering og trakassering
- Alle ansatte skal jobbe systematisk for å forebygge utestenging, vold, diskriminering og trakassering gjennom å utvikle barnas sosiale kompetanse.
- Alle barn skal oppleve å få støtte og hjelp så tidlig som mulig.

Suksesskriterier:

- Barna opplever trivsel og trygghet i barnehagen.
- Barna får delta i lek og opplever å bli inkludert i fellesskapet.

- Barna opplever å bli sett og anerkjent av de voksne i barnehagen.
- Barn som er så trygge på sine vennsrelasjoner at de ikke har behov for å beskytte dem gjennom f.eks. utestengning, ved å plage andre etc.

- Foreldre/foresatte involveres i arbeidet med barns psykososiale miljø.
- Foreldre/foresatte samarbeider med barnehagen om utvikling av barnets sosiale kompetanse.

- Barnehagen jobber systematisk for å utvikle og fremme barnas sosiale kompetanse og forebygge utestenging, vold, diskriminering og trakassering.
- Personalet i barnehagen legger til rette for at barna skal få oppleve glede, vennskap og får nyttige erfaringer i samspill med andre barn.
- Personalet i barnehagen er aktivt deltagende og griper inn når det er nødvendig.
- Foreldre/foresatte og personalet i barnehagen har en felles forståelse av hvordan sosial kompetanse kan ruste barna til å danne positive sosiale relasjoner og forebygge utestenging, vold, diskriminering og trakassering.

3. Forebyggende arbeid

Vi tar imot barn, foreldre og kollegaer og andre på en positiv og imøtekommende måte. Vi ønsker at alle skal føle seg velkommen i barnehagen. Dette gjør vi med å være behjelpelige, imøtekommende, lyttende og vise interesse. Vi viser hverandre respekt og er høflige mot hverandre.

Livsglede hører sammen med lykke og det å ha et meningsfullt liv. Det handler om glede og tilhørighetsfølelse, trygghet, det å føle seg vel, å oppleve en meningsfull hverdag, ulike kultur/natur opplevelser.

For å nå målene i denne planen og overholde kravene i loven, skal personalet i barnehagen:

- Jobbe systematisk for å skape et godt og trygt miljø, og at alle barn skal ha venner.
- Jobbe systematisk med sosial kompetanse.
- Den voksne involverer seg med barna og er gode rollemodeller for barn i lek og aktiviteter.
- Humor og glede i hverdagen, rom for spontanitet. Skape felles opplevelser.
- Ta felles ansvar for å fremme respekt og toleranse mellom barna i barnehagen.
- Bygge gode relasjoner mellom de ansatte, mellom de ansatte og barna, og barna imellom.
- Jevnlig bruk av observasjoner for å bevisstgjøre de voksne i relasjonen voksen – barn og for å forebygge gode barn – barn relasjoner
- Kjennskap til viktigheten av tilvenning og tilknytning.
- Møte barn og foresatte med respekt og anerkjennelse
- Gi individuell oppmerksomhet, ros og anerkjennelse
- Bevisst bruk av anerkjennende kommunikasjon i barnehagen
- Fremheve positiv språkbruk og positiv atferd
- At vi snakker godt om personer som ikke er til stede.
- Aktivt styrke barns selvbilde og sørge for at barna opplever tilhørighet i et positivt fellesskap.
- Bevissthet på å vise at barnet betyr noe, at den voksne bryr seg om det.
- Lære barna å sette ord på følelser.
- Ha voksenrollen i fokus, og være bevisste ansatte som møter barnet på en god måte.
- Være aktivt deltakende, mentalt til stede og oppmerksomme på barns trivsel og samhandling.
- Være spesielt oppmerksomme på sårbare barn og barn i risiko, som kan være særlig utsatt for krenkelser.
- Systematisk observasjon av enkeltbarn og barnegrupper. – TRAS og Alle med.
- Være seg bevisst egne holdninger og verdier.
- Utarbeide tydelige felles verdier og holdninger.
- Jevnlig refleksjon rundt begrepene – mobbing og krenkelser.
- Involvere foresatte i det forebyggende arbeidet.

For å nå målene skal alle foresatte:

- Samarbeide med personalet i barnehagen om det forebyggende arbeidet.
- Være bevisst at de er barnas viktigste rollemodeller.
- Være bevisst hvordan man som foresatte snakker om og møter andre barn, og snakker om personalet i barnehagen og om barnehagen generelt.
- Inkludere alle og ta et medansvar for fellesskapet.

4. Hvordan avdekke mobbing og krenkende atferd i barnehagen

Dersom det oppstår en bekymring som tyder på at en krenkelse/mobbing er til stede, trer aktivitetsplikten inn – iht. Barnehageloven § 41-42.

1. Plikt til å følge med
2. Plikt til å melde fra
3. Plikt til å undersøke
4. Plikt til å sette inn tiltak

Plikt til følge med:

Det betyr i praksis:

- At personalet har skjerpet oppmerksomhet på det de ser, hører og opplever i relasjon til enkeltbarn og i situasjoner enten det er inne eller ute i lek, i måltider eller i ulike pedagogiske aktiviteter.
- At personalet har skjerpet fokus på hvordan de på en åpen og «vennlig-nysgjerrig» måte tar imot det som observeres og formidles gjennom kropp og ord.
- At personalet har et ansvar som gode rollemodeller både for barna og for hverandre.
- At observasjonsrutiner, strukturerte og avklarte forventninger til den ansattes ansvar i ulike situasjoner er avklart som en del av barnehagens kvalitetsarbeid.

Metoder:

- Tilstedeværende og deltakende ansatte.
- Barnesamtaler.
- Foreldresamtaler.
- Åpenhet om enkeltbarn.
- Systematisk observasjon av barna.
- Vurdere de ansattes atferd og holdninger.
- Fokus på gruppeledelse og sosial kompetanse.
- Å kartlegge miljøet når det er behov.
- Utarbeide tydelige felles verdier og holdninger som praktiseres
- Ha oversikt over situasjonen.
- Diskutere og reflektere.

Selv om barnet har profesjonelle ansatte rundt seg i barnehagen, er det fortsatt de foresatte som kjenner barnet best og i stor grad er ekspert på eget barn. Alle foresatte har derfor det grunnleggende ansvar for barna sine, og må melde ifra til barnehagen dersom de har mistanker om at krenkende atferd forekommer i barnehagen. Dette gjelder ikke bare deres eget barn, men også andres barn. De foresatte er barnas viktigste rollemodeller, og de må være bevisste på hvordan de selv opptrer og omtaler andre.

Plikt til å melde fra til barnehagens styrer:

Personalet i barnehagen skal melde fra til barnehagens leder hvis de får mistanke om eller kjennskap til at enkeltbarn, eller flere barn i en barnegruppe, ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Det skal iverksettes en undersøkelse straks når barn sier ifra at de ikke har det trygt og godt i barnehagen. Da er det barnets opplevelse som skal tas på alvor, ikke hva de ansatte mener om det som har skjedd.

Barn skal lære seg å håndtere konflikter og finne ut av hvordan de kan finne løsninger på utfordrende situasjoner. Men dette forandrer ikke plikten de ansatte har til å gripe inn og melde ifra. Situasjoner som oppstår er forskjellige og de ansattes tolkning av situasjonene som oppstår varierer ut fra verdier, erfaringer og kunnskap til den enkelte ansatte – men også av barnehagens kultur. Dette må de ansatte jevnlig ta opp til refleksjon.

Videre har ledere en plikt til å melde fra til barnehageeier i alvorlige tilfeller.

Også foresattes stemme er sentral når man skal undersøke, for å kunne forstå den totale situasjonen for barnet.

Plikt til å undersøke og dokumentere:

Barnehagen har ikke dokumentasjonsplikt, men skal likevel kunne dokumentere når barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Det er innført krav om at barnehagen skal utarbeide en skriftlig aktivitetsplan for oppfølging av saken, og krav til innhold i denne planen.

Metoder for å undersøke, melde fra og dokumentere:

Plikt til å sette inn egnede tiltak:

Det skal reageres straks når atferd som innebærer utestenging, vold, diskriminering og/eller trakassering avdekkes. Forpliktende aktivitetsplan iverksettes øyeblikkelig.

- Samtale med involverte barn.
- Samle inn all nødvendig informasjon.
- Pedagogisk leder og leder har ansvaret for oppfølging.
- Øvrige ansatte informeres for om nødvendig å observere barna, og sammen utarbeide felles strategi relatert til atferden.
- Foresatte til de barna som er involvert informeres.
- Møte med foresatte – hver for seg eller sammen – avhengig av saken.
- Bli enige med foresatte om tiltak som skal gjøres for å stoppe atferden.
- Vurdere å informere hele barnegruppa.
- Vurdere å opprette et sosialt nettverk rundt barnet som utsettes for atferden.
- Evaluering etter 1-2 uker.
- Evt. videre tiltak.
- Videre jevnlig evalueringer ved behov til saken er løst.
- Skrive referat fra alle møter.

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn når barnehagen skal ta beslutningen som berører barn.

Tiltakene kan rette seg mot større eller mindre problemer eller miljøutfordringer i barnegruppen eller barnehagen. I noen tilfeller kan også tiltakene gå ut på å veilede barnet og å sette barnet bedre i stand til å håndtere det som oppleves vanskelig.

5. Voksne som krenker og mobber

Alle voksne skal ha kompetanse til å se når andre ansatte krenker og mobber barn og unge, og vite hvordan dette skal håndteres. Vi har nulltoleranse for mobbing eller andre krenkelser fra voksne mot barn, at det er plikt til å varsle ledelsen og ha rutiner for håndtering av slike saker.

Voksne som krenker kan for eksempel latterliggjøre og bruke ironi, himle med øynene eller trekke på skuldrene, omtale et barn negativt, utestenge barnet fra sosiale felleskap, skjenne eller true.

Tiltak ved avdekking av krenkende atferd hos ansatte/leder iht. Barnehageloven § 43 – skjerpet aktivitetsplikt.

Når ansatte krenker barn er dette et grovt tillitsbrudd, og i grunnleggende strid med personalets rolle i barnehagen. Det er også derfor at det er opprettet en egen paragraf i barnehageloven som understreker at krenkelser av barn fra ansatte er forbudt ved lov og skal føre til en skjerpet aktivitetsplikt.

- Dersom ansatte får mistanke om eller kjennskap til, at en som arbeider i barnehagen krenker et barn, skal vedkommende umiddelbart melde fra til leder.
- Dersom ansatte får mistanke om eller kjennskap til at leder i barnehagen krenker et barn, skal vedkommende umiddelbart melde fra til barnehageeier.
- Det er skjerpede krav til varsling og tempo.
- Det skal **alltid** meldes fra til barnehageeier i disse sakene.
- Eier har alltid et overordnet ansvar for å sørge for at krenkelsene opphører straks, for å undersøke saken og sette inn de tiltak som skal til.

Tiltak:

- Møte med den ansatte som melder og evt. andre parter i saken.
- Møte med den ansatte som saken gjelder. Den ansatte skal få tilbud om ha med tillitsperson i møtet.
- Særlig alvorlige tilfeller skal medføre en skriftlig advarsel, og/eller andre tiltak.
- Evt. samtale med barnet og møte med det aktuelle barnets foresatte.
- Evt. informasjon til øvrig personale.
- Avtale videre oppfølging/evaluering.

**Vedlegg 1: Forpliktende aktivitetsplan ved mobbing/krenkende atferd
– iht. Barnehageloven § 42:**

Tiltak	Ansvar	Gjennomført
1. Den som har observert eller observerer krenkende atferd informerer barnehagens leder straks. Tas opp på nærmeste avdelingsmøte og i ledermøte. Beskriv så konkret hva som har skjedd – den ansattes tolkning av situasjonen. Bli enige om videre tiltak	Den som observerer/oppdager mobbing Alle	
2. Samtale med barna som er involvert, evt. alle dersom det synes hensiktsmessig. Barna kommer med forslag til tiltak, Sammenfatte barnas forslag med de tiltakene personalet har kommet frem til.	Den/de ansatte som står barnet/barna nærmest	
3. Lage en tiltaksplan <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke problemer tiltakene skal løse • Hvilke tiltak barnehagen har planlagt • Når tiltakene skal gjennomføres • Hvem som skal gjennomføre tiltakene • Når tiltakene skal evalueres 	Leder i samarbeid med ped.leder	
4. Foresatte til den /de som blir utsatt for handlingene og den som utfører krenkende handlinger blir informert og tatt med på råd.	Leder i samarbeid med ped.leder.	
5. Informasjon til personalet.	Leder	
6. Evaluering av tiltakene som er iverksatt etter samtaler og observasjon av barna. Samme dag, dagen etter og tett oppfølging første uke. Deretter oppfølging ved behov.	Ped.leder i samarbeid med den/de som står barna/barnet nærmest.	
7. Evaluering på avdelingsmøter etter 1-2 uker. Drøfte eventuelle nye eller endrede tiltak.	Ped.leder i samarbeid med øvrige personale.	
8. Ny(e) samtale(r) med foresatte/barn ved behov.	Ped.leder	
9. Jevnlige evalueringer – til saken er løst. Minst 1 gang/mnd. – oftere ved behov.	Ped.leder og leder – øvrig personale. Foresatte/barn	

Vedlegg 2:**Mal - Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført mot barn/av barn:**

(skal ligge i barnets mappe med kopi til foresatte, sammen med vedlegg 3)

Barnets navn: _____

	Ansvar	Gjennomført
1. Hva skal tiltakene løse?		
2. Hvilke tiltak er planlagt?		
3. Når skal tiltakene gjennomføres?		
4. Hvem skal gjennomføre tiltakene?		
5. Når skal tiltakene evalueres?		

Vedlegg 3: Mal for møte om krenkende atferd i barnehagen
(Skal ligge i barnets mappe med kopi til foresatte)

Møtedato/år: _____

Deltakere på møtet: _____

Hva saken gjelder:	Tiltak/evaluering:	Ansvar:

Neste oppfølgingsmøte, dato/år: _____

_____, den _____

_____
Underskrift ped.leder

_____
Underskrift leder

_____
Underskrift foresatte

Vedlegg 4: Forpliktende aktivitetsplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/leder – iht. Barnehageloven § 43:

Barnehagens navn: _____

Tiltak	Ansvar	Gjennomført (Sign./dato)
1. Den som har observert eller observerer krenkende atferd informerer barnehagens leder straks. Gjelder saken leder, er det barnehageeier som skal informeres. Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd - den ansattes tolkning av situasjonen.	Den som observerer og oppdager at ansatt eller leder utfører krenkende atferd mot barn	
2. Samtale/møte med ansatt dersom saken gjelder en annen ansatt. Samtale med barnehageeier dersom saken gjelder leder. Den ansatte/leder skal få tilbud om å ha med en tillitsperson i møtet.	Leder Barnehageeier	
3. Lage en tiltaksplan (se mal vedlegg 5): hvilke problemer tiltakene skal løse hvilke tiltak barnehagen har planlagt når tiltakene skal gjennomføres hvem som skal gjennomføre tiltakene når tiltakene skal evalueres	Leder eller barnehageeier evt. i samarbeid med sektorleder	
4. Avhengig av hvor alvorlig saken er, vurdere å gi den ansatte/leder en skriftlig advarsel.	Leder/barnehageeier	
5. Foresatte til den/de som blir utsatt for handlingene blir informert og tatt med på råd.	Leder/barnehageeier i samarbeid med pedagogisk leder	
6. Informasjon til personalet (ved behov).	Leder/barnehageeier	
7. Evaluering av tiltakene som er iverksatt etter samtaler og observasjon av den ansatte/leder. Deretter oppfølging ved behov.	Leder/barnehageeier i samarbeid med pedagogisk leder	
8. Evaluering etter 1-2 uker. Drøfte eventuelle nye eller endrede tiltak.	Leder/barnehageeier	
9. Ny(e) samtale(r) med ansatt/leder ved behov.	Leder/barnehageeier	

Vedlegg 5: Mal - Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/leder:

Barnehagens navn: _____

	Ansvar	Gjennomført (sign./dato)
1) Hva skal tiltakene løse?		
2) Hvilke tiltak er planlagt?		
3) Når skal tiltakene gjennomføres?		
4) Hvem skal gjennomføre tiltakene?		
5) Når skal tiltakene evalueres?		

Vedlegg 6: Sjekkliste: Angående voksnes forhold til barna

Spørsmålene nedenfor kan være et utgangspunkt for refleksjon blant personalet. Når personalet kartlegger miljøet jevnlig, oppdager de endringer tidligere og kan sette i gang tiltak ved behov.

Spørsmål?	Ja, alltid	Ja, som oftest	Nei, sjelden	Nei, aldri
Er jeg anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?				
Eller er jeg preget av å gi beskjeder, formidle egne tanker og kontrollere at barna følger reglene?				
Legger jeg merke til alle barn i like stor grad?				
Gir jeg alle barn positiv oppmerksomhet?				
Gir jeg noen barn stadig positiv oppmerksomhet – mer enn andre barn?				
Gir jeg noen barn stadig negativ oppmerksomhet – mer enn andre barn?				
Ser jeg et mønster der jeg har lettere for å tro på noen barns forklaring i konflikter enn andre?				
Tar jeg mer kontakt med noen barn og finner på flere aktiviteter med dem - enn andre barn?				
Tar jeg mindre kontakt med noen barn og sjelden finner på aktiviteter med dem – enn andre?				
Har jeg større tålmodighet med enkelte barn, når det gjelder å følge dem opp og hjelpe dem?				
Er jeg bevisst på at barn ikke alltid kan skille mellom ironi og humor?				
Resultat:				
Tiltak:				
Evaluerings:				

Vedlegg 7: Sjekkliste: Angående barnas miljø i barnehagen

Barnegruppe: _____ Dato: _____

Spørsmål?	Ja, alltid	Ja, som oftest	Nei, sjelden	Nei, aldri
Er miljøet i barnehagen preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Eller er miljøet preget av mye erting og kritiske kommentarer til og om hverandre?				
Er samspillet mellom barna preget av likeverd og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?				
Eller er det preget av utestenging av enkeltbarn?				
Eller er miljøet preget av klare sosiale hierarki?				
Er det en trygg og avslappet tone, preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede over hverandres mestring?				
Eller er miljøet preget av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger til hverandre?				
Resultat:				
Tiltak:				
Evaluerings:				